

**МИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК НАПРЯМОК
ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Окреслюється специфіка мисливськогосподарської діяльності на лісових землях, обґрунтовуються засади лісомисливського господарства.

Ключові слова: мисливство, ліс.

Третє тисячоліття визначило нові пріоритети, нові орієнтири розвитку лісового господарства, нову стратегію лісогосподарської діяльності. Основні складові такої стратегії: формування біологічно стійких продуктивних лісостанів, наближених до природного лісу, збереження біорізноманіття і стабільності лісів, збалансоване лісокористування і постійне (безперервне) виконання лісом екологічних (середовищевірних, захисних, рекреаційних та ін.) функцій; застосування диференційованих систем та багатофункціональної моделі ведення лісового господарства; використання земель лісового фонду для потреб мисливського господарства на засадах інтегрованого і ошадливого використання ресурсів лісу, взаємовигод, компромісів, компенсацій втрат тієї чи іншої сторони (Криницький, 2006, Чернявський, Швіттер та ін., 2006).

Площа мисливських угідь України – 47,3 млн. гектарів. Близько 900 юридичних і фізичних осіб, державних і приватних підприємств, громадських організацій використовують ці угіддя. Мисливськогосподарська цінність угідь змінюється в залежності від кліматичних особливостей регіону, рельєфу, рослинності, погодних умов року, рівня фактору турбування. Інші фактори, від яких залежить цінність угідь: фрагментарність (розділеність на окремі урочища), перетин транспортними магістралями, стан і структура популяцій мисливських тварин, чисельність хижаків і конкурентних видів, санітарно-епідеміологічна ситуація, додаткова кормова база на сільськогосподарських землях. Щодо ідеальних умов для існування мисливських тварин, то в Україні їх, практично, немає.

„Лісовий кодекс України” (2006) визначає ліс як природний комплекс у якому рослинність поєднана з ґрунтом, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими компонентами, що взаємопов’язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє середовище. Поряд з екологічними функціями ліс є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах. В загальному розумінні ресурсами вважається все, що може бути використане людиною при існуючих технологіях і соціально-економічних відносинах (Реймерс, 1990). Лісові ресурси складають компоненти лісу, що відтворюються в процесі його формування і розвитку, в т.ч. фауна, зокрема і тварини, віднесені до категорії мисливських.

Лісові мисливські угіддя складають близько 15 % загальної площі мисливських угідь України. Але вони, як середовище існування мисливських тварин, відрізняються високими захисними властивостями, відносно стабільною кормовою базою, мисливська фауна представлена в них найціннішими і найпопулярнішими об’єктами полювання. Поряд з тим, лісові мисливські угіддя є специфічним резерватом мисливської фауни, при переуцільненні популяції тварини розселяються звідси на суміжні території.

Згідно діючого законодавства, переважне право ведення мисливського господарства в лісових мисливських угіддях мають лісогосподарські підприємства. До основних видів діяльності цих підприємств, поряд з лісогосподарською, віднесена мисливськогосподарська. З огляду на виразну специфіку останньої в лісових мисливських угіддях, на раціональність комплексного ведення лісового і мисливського господарства, є підстави окреслити формат мисливськогосподарської діяльності в лісових мисливських угіддях як лісомисливське господарство і визначити його як напрямок лісокористування і лісогосподарської діяльності, пов’язаний з охороною, раціональним використанням та відтворенням мисливських ресурсів лісу.

Особливо актуальним напрямком діяльності лісомисливське господарство є для лісгоспів Карпат (лісистість понад 40 %), Полісся (лісистість в межах 30 %), Лісостепу. Частка лісових мисливських угідь, наприклад у гірських районах Закарпаття досягає 80 %, Львівщини – 60 % (37 % мисливських угідь області – лісові), вища вона за середню по Україні в ряді районів Лісостепу.

Загалом, ресурси мисливських тварин України протягом останніх 50-60 років виявляють стійку тенденцію до виснаження. За роки державної незалежності цю тенденцію подолати не вдалося, пов’язана вона з недостатньою ефективністю мисливськогосподарської діяльності, відсутністю стабільного фінансування та інвестицій, деякими іншими соціально-економічними та природними явищами. Свою негативну роль відіграє споживацько-екстенсивне ставлення до мисливських ресурсів, завжди властиве періодам економічного спаду.

Про ефективність мисливськогосподарської діяльності, яка здійснюється основними користувачами мисливських угідь свідчать дані табл. 1. В таблиці наведена чисельність найпопулярніших об’єктів мисливства в розрахунку: кількості особин на 1000 га закріплених за користувачем угідь у 2002 та 2005 роках. Розрахунок

не враховує біотопічної структури та якості угідь, тобто є, до певної міри, спрощеним, але дозволяє констатувати більш високий рівень і ефективність мисливськогосподарської діяльності по ратичних в угіддях, закріплених за Держкомлісгоспом. Показники по хутровій (заєць, лис) і пернатій дичині в цих угіддях обумовлені відсутністю значних польових та водно-болотних площ.

Таблиця 1. Дичина в угіддях різних користувачів, особин на 1000 га .

Вид	По Україні	УТМР	ДКЛ	ТВМР	Інші
2002 р.					
Ратичні	3,8	2,1	11,0	6,9	7,3
в т.ч. олені	0,3	0,1	1,5	0,7	1,1
козуля	2,5	1,6	6,9	0,4	4,0
дика свиня	0,8	0,4	4,3	1,6	1,5
Хутрова дичина	51,7	55,6	37,2	32,1	42,7
в т.ч. заєць	39,4	43,6	22,8	23,0	29,5
лис	2,1	2,2	1,9	2,1	2,5
вовк	0,05	0,04	0,08	0,07	0,07
Перната дичина	199,0	219,3	97,2	217,4	169,4
в т.ч. качки	63,9	68,8	34,6	109,0	53,1
2005 р.					
Ратичні	4,1	1,9	12,1	6,9	9,0
в т.ч. олені	0,4	0,04	1,5	0,6	1,2
козуля	2,7	1,4	7,6	4,7	4,9
дика свиня	0,9	0,4	2,6	1,4	2,1
Хутрова дичина	49,6	53,4	37,1	30,2	42,2
в т.ч. заєць	37,8	42	23,5	28,8	29,0
лис	1,9	1,8	1,7	1,3	2,3
вовк	0,05	0,04	0,09	0,02	0,08
Перната дичина	196,2	211,2	111,3	164,1	202,0
в т.ч. качки	61,2	63,7	38,0	60,6	71,2

УТМР – Українське товариство мисливців і рибалок, ДКЛ – Держкомлісгосп України, ТВМР – товариство військових мисливців і рибалок

В основі взаємовідносин тваринного та інших компонентів лісової екосистеми лежать кормові потреби тварин. Тому при інтенсивній формі ведення лісового господарства інтереси лісівництва і мисливства можуть виявлятися суперечливими. Але не нездоланими. Лісгосподарська діяльність, спрямована на підвищення продуктивності лісів і покращення структури лісового фонду має позитивне значення для мисливського господарства. Відомо, що фауна одноманітних, не охоплених лісівничими заходами бідніша фауни лісів, у яких ведеться інтенсивна лісгосподарська діяльність і де, у зв'язку з цим, формуються різноманітні за віком, складом, зімкненістю так звані мозаїчні лісостани. Що ж до інтересів галузей, то вони можуть бути узгоджені у форматі комплексного лісомисливського господарства, який передбачає ефективне комбінування лісівничих та біотехнічних заходів. Неузгодженість дій мисливствознавців і лісівників завжди призводить до зменшення чисельності мисливських тварин. Основні напрямки узгодження такі: проведення лісгосподарських робіт з врахуванням видової направленості мисливського господарства, покращення умов існування основних видів мисливських тварин, збереження в складі деревостану та введення у склад культур цінних у кормовому відношенні деревних та чагарникових порід (плодоягідні чагарники, груша, яблуна та ін.), встановлення календарних термінів і черговості лісгосподарських робіт з врахуванням біології мисливських тварин, використання порубочних решток (Бондаренко, 1996).

В сучасних умовах стратегічні орієнтири лісомисливського господарства мають екологічну спрямованість і передбачають, перш за все, збереження фауністичних комплексів і середовищ їх існування; сприяння мисливським тваринам у всьому їх різноманітті і на всіх етапах розвитку; диференційоване ведення мисливського господарства в лісах різних категорій; забезпечення інвестиційної привабливості галузі, технічне її оснащення і комп'ютеризація, формування державних механізмів підтримки, вдосконалення нормативно-правової бази. У форматі комплексного лісомисливського господарства найефективніше можуть бути вирішені питання оптимізації якості угідь і видового складу мисливської фауни, а також організаційні питання.

За сучасних екологічних та соціально-економічних умов слід передбачати дію загроз поголів'ю мисливських тварин. До загроз прямих з негайним наслідком відносяться лісові пожежі (часом їх площа досягає кількох тисяч гектарів), великі повені, погодні аномалії. Опосередковані загрози стосуються трансформації традиційних місць існування тварин; фрагментації або і знищення біотопів; забруднення середовища виробничими і побутовими відходами, пестицидами; інтенсифікації лісокористування (в т.ч. рекреаційного).

Наслідки опосередкованих загроз виявляються не одразу, а через якийсь час, по мірі зміни структури лісів, збіднення кормової бази, посилення фактора турбування.

Підводячи підсумки, зазначимо:

-стратегія лісогосподарської діяльності, яка реалізується в Україні, передбачає збалансований (сталий) розвиток лісової галузі, формування оптимальної структури високопродуктивних і екологічних стійких лісів, ефективне використання лісових ресурсів, в т.ч. мисливських;

-за таких умов лісомисливське господарство набуває реальних можливостей для інтенсифікації, ефективного і стабільного функціонування;

-досвід мисливствознавців суміжних держав може бути використаний, перш за все, на прикордонних територіях та з коректуванням відповідно до вітчизняного досвіду.

Окремо слід наголосити на потребі наукового супроводу мисливськогосподарської діяльності в усіх її аспектах. Виразний сучасний попит на наукові розробки з мисливствознавства, доведені до рівня, необхідного безпосередньо виробництву, тобто до завершеної стадії, поки-що, з різних причин (одна з них – відсутність в Україні спеціалізованих наукових закладів з достатніми фінансовими та матеріальними можливостями) не задовольняється. До першочергових у цьому плані тем наукових досліджень слід віднести розробку програм забезпечення відтворення високопродуктивних популяцій мисливських тварин, відслідковування реакцій мисливської фауни на антропогенні впливи, визначення способів і термінів полювання та обмежень на нього відповідно до специфіки і традицій регіону. Паралельно має створюватись стабільно високоякісна сфера послуг для мисливців, впроваджуватись гнучка міжнародного рівня система цін на добування мисливських тварин і продукцію мисливства.

Література

1. Бондаренко В.Д. Комплексне ведення лісового і мисливського господарства // Науковий вісник: Лісівничкі дослідження в Україні. – Львів: УкрДЛТУ. – 1996. – Вип. 5. – С. 26-30.
2. Криницький Г.Т. Основні засади наукової діяльності кафедри лісівництва НЛТУ України // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість. Міжвідомчий науково-технічний збірник.. – Львів: НЛТУ України. – 2006, вип. 30. – С. 8-11.
3. Реймерс Н.Ф. Природопользование. Словарь-справочник. – М.: „Мисль”, 1990. – 637 с.
4. Чернявський М., Швіттер Р., Ковалишин Р., Угрин А., Феннич В., Корнієнко В., Зварич В., Коржов В. Наближене до природи лісівництво в Українських Карпатах. – Львів: ЛА „Піраміда”, 2006. – 88 с.

There is specifics of hunting activity in forestry lands and confirmed the bases of forestry economy.

Key words: forest, hunting.

УДК 595.793.2

Victoria Zabroda

TO THE QUESTION OF STUDYING THE TENTHREDINID SAWFLIES IN SUBALPINE MEADOWS OF THE UKRAINIAN CARPATHIANS

Introduction

Information on tenthredinid sawflies (Hymenoptera, Insecta) inhabiting highlands of the Ukrainian Carpathians occurs only in few works by Ermolenko V. (1959, 1959a, 1975) and Bokotey I. I. (1956a, 1956b). In his articles, Ermolenko reports of above 30 species of sawflies (both of Tenthredinidae and other families) occurring in subalpine meadows of the Precarpathia. Most of these sawflies, however, are common in dry land and flood meadows of hilly territories and plains of the region (*Dolerus pratensis* L., *Dolerus gonager* F., *Dolerus picipes* Kl., *Nematus myosotidis* F and others). Bokotey I [2] mentions 25 species inhabiting transcarpathian mountainous meadows, called “polonyny”, of which a great majority is supposed to creep to higher localities in adjacent mountains. Extensive collectings were made by Zombory, L. and Ermolenko, V. in the Carpathian Basin [9, 10, 11] with special emphasis on Transylvania and the trans-Carpathian Basin (the Southern exposition of the Southern Carpathians). It is obvious, that preliminary research dealt with only some localities in the Ukrainian Carpathians, mostly in Transcarpathia. Moreover, significant changes could have happened to the fauna of Tenthredinidae in the last years, induced by human activity and climate changes. That's why continuous and regular research in subalpine meadows of northern megaslope of the Ukrainian Carpathians (one of the most sensitive to antropogen pressing systems) is needed.

Materials and methods

The research on Common Sawflies was held in different periods of vegetation season in 2001 – 2007. 4 subalpine localities on correspondingly 4 mountains were examined: Pip Ivan (the Chornohora hills, 2000 meters above